

Yerli Üretici Rekabet Edemiyor...

CEP TELEFONU SATIŞLARI
EKONOMİYE YÜK

EMO İzmir Şube Basın- Ülkemizde en çok tüketilen elektronik cihazların başında yer alan cep telefonları, ağırlıklı olarak ithal edilmektedir. Geçtiğimiz yıl toplam kayıt altına alınan 17 milyon 958 bin cep telefonunun 16 milyon 432 bini (yüzde 91.5) ithal edilmiştir. Söz konusu ithalatın mali boyutlarına ilişkin verilere göre 2013 yılında Türkiye'den cep telefonu için 2 milyar 690 milyon dolarlık kaynak, yurtdışına aktarılmıştır. Merkez Bankası tarafından 2013 yılı için parasal olmayan altın hariç cari işlemler açığının 53 milyar 223 milyon dolar olarak açıklandığı düşünülmüşse, 2013 yılındaki cari açığın yaklaşık yüzde 5'inin cep telefonu kaynaklı olduğu hesaplanmaktadır. Her yıl mevcut cep telefonlarının yüzde 25'inin yenilendiği ülkemizde, 2013 rakamlarıyla cep telefonu başına 221 dolarlık ithalat yapılmaktadır.

Türkiye, hem cep telefonu yaygınlığının yüksek düzeye ulaşması hem de cep telefonunun bir prestij göstergesi olduğuna ilişkin algı nedeniyle küresel üreticiler tarafından dünyanın en önemli pazarlardan biri olarak kabul edilmektedir. Birçok üretici, pazar payını küresel düzeyde artırmayı bekledikleri modellerini ilk kez Türkiye'de piyasaya sunarak, satış performans testi yapmaktadır.

Tablo 1-Yeni Cihazların Abone Sayılarına Oranı

Dönem	Yeni Kaydedilen Cihaz Sayısı (Milyon)	Toplam Abone Sayısı (Milyon)	Değişim Oranı (Yüzde)
2010	14.8	61.8	23.9
2011	17.1	65.3	26.2
2012	14.2	67.7	21.0
2013	16.2	69.7	23.2
2014	16.2	71.9	22.5
2015	17.9	72	24.9

Mevzuat gereği cep telefonlarının Türkiye'de kullanılabilmesi için uluslararası cihaz kimlik numaraları (IMEI) Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından kayıt altına alınmaktadır. BTK'nın kayıt verilerine göre 2015 yılında Türkiye'de kayıt altına alınan tek veya çift sim kart takılabilen toplam cihaz sayısı 17 milyon 958 bin 467'dir. Bu cihazların 15 milyon 708 bin 609'u resmi yollardan ithal edilmiştir. Benzer şekilde 723 bin 532 cep telefonu ise yolcu yanında yurtdışından getirilmiştir. Aynı yıl kayıt altına alınan cihazların yüzde 8.5'ine denk gelecek şekilde 1 milyon 526 bin 326 cihaz ise Türkiye'de yerleşik imalatçıların başvuruları aracılığıyla kayıt edilmiştir.

BTK'nın pazar verilerine ilişkin raporlarına göre; Türkiye'de cep telefonu kullanıcı sayısı 2015 sonu itibarıyla nüfusun

yüzde 93.5'ine ulaşarak 73 milyon 639 bin 261'e yükselmiştir. Pazara sunulmak üzere 2015'de 17 milyon 958 bin 467 yeni cep telefonu kaydının yapıldığı ve son yıllarda cep telefonu kullanıcı sayısında ciddi artış yaşanmadığı göz önüne alınırsa; cep telefonlarının en azından yüzde 24.3'ünün 2015 yılında yenilendiği söylenebilir. Geçtiğimiz yıl kayıt altına alınan cep telefonlarının 2 milyon 168 bin 736'sı çift sim takılabilen cihazlardan oluşmaktadır. Böylece kayıt altına alınan toplam IMEI sayısı 20 milyon 127 bine ulaşmaktadır. Çift sim kartlı olarak piyasaya sürülen cihazlarda birden fazla hat kullanılması ihtimali olduğundan abonelerin yüzde 25'den daha fazlasının cihazlarını değiştirdiği ifade edilebilir. Bu veriler ışığında Türkiye'de kullanılan cihazların en az 4'te 1'inin her yıl yenilendiğini söyleyebiliriz.

Veriler incelendiğinde; 2015 yılı için belirlediğimiz cihaz değişimi oranının uzun süredir tekrarlanan bir durum olduğu ortaya çıkmaktadır. BTK tarafından kayıt altına alınan yeni cihaz sayısı 2010-2015 yılları arasında 96 milyon 449 bin 367'ye ulaşmaktadır. Sadece 2011 yılından bu yana kayıt altına alınan telefon sayısının 81 milyon 650 bin 238 ile toplam abone sayısını aştığı düşünülmüşse; Türkiye'de her 5 yılda bir tüm telefon cihazlarının yenilendiği anlaşılmaktadır. 2010 yılında 14.8 milyon yeni cep telefonu kaydedilirken değişim oranı yüzde 23.9 olmuştur. Bir sonraki yıl aynı oran yüzde 26.2'ye çıkarken. 2012'de ise yüzde 21'e düşmektedir. Sonraki yıl oran yüzde 23.2'ye çıkarken. 2014'de yüzde 22.5'e gerilemekte. 2015'de ise yeniden yükselerek yüzde 24.9 seviyelerine ulaşmaktadır.

Taksit Yasağı Satışı Etkilemedi

İstatistikler, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK) 31 Aralık 2013'de cep telefonları için kredi kartı ile taksit uygulanmasına ilişkin kararının satış sayıları açısından önemli bir değişime yol açmadığını göstermektedir. Halen uygulanan taksit yasağı tüketicilerin taksitli satın almaları kredi kartı dışındaki seçeneklere kaydırmıştır. Faturaya ekleme olanağı nedeniyle cep telefonu işletmecileri üzerinden yapılan taksitli alımların yanında kimi bankaların teknoloji marketlerinin kasalarında uyguladığı hızlı tüketici kredisi verme uygulamaları nedeniyle satış sayısı düşmemiştir. Özetle kredi kartına taksit yasağı; ithalatı düşürmemiş, yalnızca satış kanalı tercihlerinin değişmesine sebep olmuştur. Bankalarla tüketici kredisi anlaşması yapma olanağı bulunmayan küçük esnaf niteliğindeki telefon bayilerinin satışları düşerken, büyük teknoloji marketlerinin ve cep telefonu işletmecilerinin payı artmaktadır. Hatta cep telefonu işletmeleri; BDDK'dan lisans alarak kurdukları finansman kuruluşları aracılığıyla satış dışında taksitlendirme ve kredi işlemlerini de kendi bünyelerinde gerçekleştirmeye başlamışlardır.

Tablo 2- Cep Telefonu İthalatı Yıllık Değişim Oranları

Yıl	Miktar (Adet)	Değer (Dolar)	Birim Fiyat (Dolar)	Miktar (Yüzde)	Değer (Yüzde)	Birim Fiyat (Yüzde)
2009	10.990.347	1.071.251.602	97	-	-	-
2010	12.145.459	1.302.168.643	107	11	22	10
2011	14.308.793	1.744.300.027	122	18	34	14
2012	10.627.991	1.716.495.316	162	-26	-2	32
2013	12.199.623	2.690.012.661	221	15	57	37

Tablo 3- Cep Telefonu İthalatı Ülkelerin Payı (2013)

Ülke Adı	Miktar	Miktarsal Payı (Yüzde)	Değeri (Dolar)	Değeri Üzerinden Payı (Yüzde)
Çin	8.400.760	68.9	1.785.186.678	66.4
Vietnam	2.220.739	18.2	570.799.224	21.2
Güney Kore	687.849	5.6	147.862.687	5.5
Hindistan	644.082	5.3	101.392.829	3.8
Tayvan	178.979	1.5	57.142.624	2.1
Diğerleri	67.214	0.6	27.628.619	1.0
Toplam	12.199.623	100	2.690.012.661	100

2.7 Milyar Dolarlık Dış Alım

İthalat rakamlarındaki büyüklük nedeniyle yerli üretici sıfatıyla Vestel tarafından Ekonomi Bakanlığı'na "Alıcısı Bulunan Verici Portatif (Cellular) Telsiz Telefon Cihazları İthalatında Korunma Önlemi Uygulanmasına Yönelik Başvuru" gerçekleştirilmiştir. Telpa Telekomünikasyon, NCB Telekomünikasyon, Ova Elektronik, Erkayasan Telekomünikasyon'da Vestel'in başvurusuna "destekçi" olarak katılmışlardır. Resmi Gazete'de 5 Aralık 2014 tarihinde yayımlanan Bakanlık tebliği ile kamuoyuna duyurulan başvuruda; ithalatın yerli üreticilerin ekonomik göstergelerini olumsuz olarak etkilediği belirtilerek, "Cep telefonu ithalatına karşı korunma önlemi alınarak yerli üretimin ekonomik göstergelerindeki olumsuz etkinin ve ciddi zararın ortadan kaldırılması" talep edilmiştir.

Başvurunun ardından Ekonomi Bakanlığı tarafından hazırlanan ve kamuoyuna duyurulan "Gizli Olmayan Özet"e göre; 2009 yılında ithal edilen cep telefonlarının mali değeri 1 milyar 71 milyon 251 bin 602 dolar iken 2013'de 2 milyar 690 milyon 12 bin 661 dolara yükselmiştir. Cep telefonunun 2009'da 97 dolar olan ortalama değeri ise 2013'de 221 dolara kadar çıkmıştır. Aradan geçen 4 yıllık dönemde 2013 sonu itibarıyla ithal edilen cep telefonu sayısı sadece yüzde 11 artarken daha pahalı akıllı cep telefon tercihinin artması nedeniyle rakamsal olarak yüzde 151 daha fazla bir kaynak ülke dışına aktarılmıştır. Rapora 2014'ün sadece ilk 9 aylık verileri yansımaya rağmen ulaşılan 2 milyar 38 milyon 960 bin dolarlık ithalat rakamı aynı büyümenin halen sürdüğüne işaret etmektedir.

Çin ve Vietnam Vites Yükseltti

Raporda yer alan bilgilere göre; Türkiye en çok ithalatı Çin'den gerçekleştirmektedir. 2013'de ithal edilen cep telefonlarının yüzde 68.9'u Çin'den ülkeye giriş yaparken, ikinci sırada ise yüzde 18.2 ile Vietnam yer almaktadır. Güney Kore yüzde 5.6'lık payı ile üçüncü sırada yer alırken, Hindistan yüzde 5.3 ile dördüncü, Tayvan ise yüzde 1.5 ile beşinci sırada yer almaktadır. İlk 5 ülke verilerinin ayrıntılarına bakıldığında; parasal karşılık üzerinden hesaplanan payları farklılık göstermektedir. Örneğin miktarsal olarak yüzde 68.9 paya sahip olan Çin, ülke olarak cep telefonu ithalatı için ayırdığımız kaynağın yüzde 66.4'nü alabilmektedir. Miktarsal olarak yüzde 18.2 paya sahip olan Vietnam ise dolar değeri bakımından yüzde 21.2'lik pay almaktadır. Veriler; Vietnam'da üretilen cep telefonlarının katma değerinin daha yüksek olduğuna ve Türkiye pazarına daha yüksek rakamlarla girdiğine işaret etmektedir. Güney Kore hariç diğer ülkelere istatistiklere yansyan bu veriler; ağırlıklı olarak küresel şirketler tarafından ucuz iş gücü nedeniyle bu ülkelere kaydırılan üretimden kaynaklanmaktadır.

Tablo 5- 2009-2013 Yılları Arasında Cep Telefonu İthalatında Ülkelerin Paylarının Gelişimi (Yüzde)

Ülkeler	2009	2010	2011	2012	2013
Çin	46.9	28	42.9	60.8	68.9
Vietnam	1.1	11.4	13.6	17.9	18.2
Güney Kore	7.7	4	2	3.7	5.6
Hindistan	0.1	4.7	10.9	7.4	5.3
Tayvan	0.1	0.3	0.4	2.2	1.5
Diğerleri	44.1	51.5	30.3	8	0.6

Geçmiş yıllarda ise 2013'de ilk 5 sırada yer alan ülkelerin düzenli olarak pay artırdıkları ve 2009'da yüzde 44.1 gibi önemli bir paya sahip olan diğerlerinin ise zaman içinde eridikleri görülmektedir. İlk beş ülke dışında kalanların payı 2013'de yüzde 1'in altına düşerken, rapora sadece ilk 9 ayı yansıyan 2014'de ise yüzde 0.1 dolayına kadar düştüğü görülmektedir. Değişimin temel nedeni; çok uluslu cep telefonu üreticilerinin Macaristan ve Romanya'da bulunan üretimlerini de Çin'e kaydırmalarıdır.

Yerli Üretici İhracat Yapamıyor

Türkiye'de imalat başvurusu ile kayıt altına alınan cihazlar büyük oranda ithal parçaların ülke sınırlarının içinde birleştirilmesiyle elde edilmektedir. Cep telefonu ithalatının cari açık üzerindeki olumsuz etkisini hafifletmek için yalnızca yerli üretimin artırılması yeterli değildir. Aynı zamanda ağırlıklı olarak yurtdışından ithal edilen parçaların birleştirilmesine dayalı üretim modelinin de değiştirilmesi gerekmektedir.

Yerli üreticilerin başvuruları kapsamında hazırlanan rapordaki en dikkat çekici bilgilerden birini; 2014 yılının ilk 9 ayı haricinde hiç yurtdışı satışı yapılmamış olması oluşturmaktadır. Alandaki çok uluslu şirketlerin ezici hakimiyeti de düşünüldüğünde, yerli üreticilerin mevcut halleriyle rekabet etmekte zorlandıkları, zorlanacakları açıktır. Rapor da yer alan ithalatçı ülkeler listesindeki değişim göz önüne alındığında ilk anda Türkiye'deki üretimi artırmanın

yolunun; üretimin Çin'e kayması örneğinde de olduğu gibi çok uluslu şirketlerin ucuz iş gücü ve teşvikler dolayısıyla Türkiye'yi tercih etmesinden geçtiği düşünülebilir. Ancak söz konusu modelin ülke ekonomisine sınırlı etkileri olacak, uzun vadede teknolojinin gelişimi ve kullanımı açısından olumsuz etkileri bile olabilecektir. Bu modelle istatistiklere cep telefonu ihracatı ciddi rakamlar olarak yansısız bile çok uluslu şirketler oluşacak katma değeri ülke dışındaki yatırımlarına aktaracaklardır. Yani üretimin Türkiye'de yapılmasından çok, yerli teknoloji geliştirilerek üretimin Türkiye'de yapılması önem kazanmaktadır.

Yerli üreticilerin, ithalatın sınırlandırılmasına ilişkin başvuruları da işlevli olmamış; nitekim bakanlığın inceleme süresini uzattığı dönemde yapılan başvurular da geri çekilmiştir. Markaların popüleritesinin oldukça önemli olduğu bu alandaki başarıyı artırmanın tek yolu; ciddi araştırma ve geliştirme çalışmaları yaparak kullanıcıların yeni ihtiyaçlarını giderecek yazılım ve donanımlar geliştirmektir. Araştırma ve geliştirme çalışmalarına ağırlık vermeden, patent sayısını artırmadan üretilecek yerli telefon bile; cari açığa yük oluşturmaya devam edecektir. Akıllı telefonlara geçiş sürecinde pazar hakim markaların bile değişime ayak uyduramayarak pazar dışına düştükleri düşünülürse; yerli üreticilerin benzer bir değişim sürecinde öne çıkabilmeleri için kısa vadeli kar hedefleri yerine teknoloji geliştirme odağı yaratmaya yönelmeleri gerekmektedir.

YERLİ ÜRETİM SINIRLI

Akıllı cep telefonu üretimi; telefonu oluşturan parçaların üretimi ve bunların montaj hattında birleştirilmesi olarak özetlenebilecek iki aşamadan oluşmaktadır. Önce telefonu oluşturan parçalar; pil, dokunmatik panel, LCD modül, ana kart ve diğer kartlar, plastik kapaklar, metal parçalar ve kullanılacak yazılım üretilmektedir. Tasarım aşamasında ise sadece elektronik değil, aynı zamanda mekanik ve kullanıcı ara yüzü ve yazılım tasarımları da söz konusudur. Üretimin ardından ürünü doğrulama testleri yapılarak, ürün güvenilirliğine ilişkin uluslararası sertifikalara uygunluk sağlanmaktadır. Küresel düzeyde entegre olmuş piyasa ekonomisinde tüm parçaların Türkiye'de üretilmesi

beklenmese bile özellikle tasarım ve montaj aşamaları ile birlikte birçok bileşenin Türkiye'de üretilmesi olanaklıdır.

Ancak kayıt altına alınan telefonların ayırımına bakıldığında; yerli üretimin halen oldukça sınırlı düzeyde olduğu görülmektedir. BTK tarafından 6 Temmuz 2009 tarihinde bu yana cihazları kayıt altına alma uygulamasında ithalat ve imalat ayırımı yapılmaktadır. İstatistiklere ilk olarak 2010 yılında 453 bin yerli imalat yansımıştır. O yıl yerlilik oranı yüzde 3.1 olarak ortaya çıkarken; 2015 yılında sayı 1 milyon 526 bine ulaşmış ve yerlilik oranı ise yüzde 8.5 olarak şekillenmiştir.

Yıllar İtibariyle Cep Telefonunda Yerli Üretim			
Dönem	Yerli İmalat	Genel Toplam	Oranı (Yüzde)
2010	453.336	14.799.129	3.1
2011	87.408	17.100.665	0.5
2012	192.781	14.230.984	1.4
2013	347.649	16.158.138	2.2
2014	896.608	16.201.984	5.5
2015	1.526.326	17.958.467	8.5